

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ה' תשרי התשפ"ו

חולין קל"ט – פטור מוקדשים ועוף טמא משילוח הקן, ואחריות בהקדש לבדק הבית

שאלות:

1. נחמן תרם תוכים לבית המקדש, האם כשהתוכים ברחו הם כבר לא קדושים?

פטור מוקדשים בשילוח הקן

- המשנה אמרה ששילוח הקן לא נוהג בציפורים שמוקדשות לקרבן, הגמרא מבררת איך תיתכן מציאות של עוף מוקדש שחייב עקרונית בשילוח הקן?
 - אם הקדיש קן שבתוך ביתו – פטור מהתורה ממילא משום "מזומן".
 - ואם הקדיש קן של הפקר – אדם לא יכול להקדיש דבר שלא ברשותו.
 - ואם הגביה את האפרוחים, הקדישם והחזירם, ואז האם חזרה לרבוץ עליהם – כיוון שקנאם נעשו מזומנים, ופטור ממילא.
 - ואם הגביה את האם והקדישה – הרי כבר חל עליו חיוב שילוח לפני שהקדיש, והקדש לא מפקיע חובה קודמת, כדברי רבי יוחנן בן יוסף לעניין כיסוי הדם.
 - רב מתרץ שמדובר במי שהקדיש גוזלות שובכו לקדשי מזבח לעולת העוף בעודם ברשותו, וכשגדלו מרדו וקיננו במקום אחר. קדושת הגוף שלהם לא פקעה במרידתם; אבל לשיטתו בקדשי בדק הבית קדושת הדמים פוקעת במרידתה, ולכן בקדושת דמים חייב בשילוח.
 - שמואל ורבי יוחנן תירצו שמדובר אפילו במקדיש תרנגולתו לבדק הבית ומרדה. ואפילו בקדושת דמים לא פקעה הקדושה, כי בכל מקום שהיא נמצאת – "בבי גזא דרחמנא איתא", כלומר, היא עדיין נמצאת באוצרו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "לד' הארץ ומלואה". (וריש לקיש התפלא על דברי רבי יוחנן שהקדושה פקעה)
2. אליהוא הקדיש את ערכו לבית המקדש, והפריש 50 שקל שאבדו לו, הוא צריך להפריש שוב?

אחריות בהקדש לבדק הבית

- הגמרא מקשה סתירות בדעת רבי יוחנן וריש לקיש שראינו, לעומת מחלוקת שלהם באדם שהקדיש מנה לבדק הבית והמנה נגנב או אבד: רבי יוחנן חייב באחריותו עד שיגיע ליד הגזבר, וריש לקיש פטר כי "לד' הארץ ומלואה". כלומר דעותיהם בדיוק הפוכות.
- הגמרא מתרצת את דעת רבי יוחנן: שכשאמר "מנה זה עלי" קיבל אחריות אישית וחייב עד שיגיע לגזבר, כי הוא לא קיים את נדרו; וכשאמר "הרי זו" לבדק הבית לא קיבל אחריות ואז הוא פטור, כי המנה נמצא בעולם של הקב"ה.
- והגמרא מתרצת את דעת ריש לקיש, שהוא חזר בו וקיבל את דעת רבי יוחנן רבו, שכל העולם הוא אוצרו של הקדוש ברוך הוא. והוא פטר במנה שאבד אפילו אם הנודר לבדק הבית אמר "עלי" וקיבל אחריות אישית, כי כל עוד המעות קיימות איפשהו בעולם הרי הן

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א בעצם ברשות ההקדש, ורק אם הדבר הושמד לגמרי כשנפל בית או השור מת הוא מודה שחייב.

- הגמרא מבררת את דעת רב המנונא שאמר שבערכין הדין שונה: שבערכין כולם מודים שאפילו לא אמר לשון "עלי" – חייב באחריותם אם אבדו, כי הפסוק בפרשת בחוקותי, לעניין שדה מקנה משתמש במילה המיותרת 'עֲרֶכְךָ', "וְנָתַתָּ אֶת הָעֲרֶכְךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַד' – וְזֶה בַּעֲצָם מְדַבֵּר עַל עֲרֵכִין שֶׁלֹּהֲבָדִיל מִפְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ, רַק אַחֲרֵי נִתְּנָה לַגֹּזֵר, הַמַּעוֹת הוֹפְכוֹת קוֹדֶשׁ, וְלִפְנֵי זֶה הֵן חוֹלִין וּמִמִּילָא הוּא לֹא קִיִּים אֶת נִתְּנָתָּ נִדָּר עֲרֵכִין.

3. איתן ראה בחלון שלו, נשר שסוחר קן שלם של ציפור, הוא יכול לעשות שילוח הקן?

דרשות פרשת שילוח הקן

- הברייתא בהתחלה דורשת את הפסוקים: "כִּי יִקְרָא" – במאורע לפניך, ולא שיחפש בהרים וגבעות; "קֵן" – מכל מקום אפילו אפרוח או ביצה אחת (כמו שנראה במשנה הבאה); "צִפּוֹר" – טהורה ולא טמאה, הגמרא תברר את המשמעות; "לִפְנֶיךָ" – ברשות היחיד, אבל כמובן לא מזומנת; "בְּדֶרֶךְ" – ברשות הרבים; "בְּכָל עֵץ" – באילנות; "אוֹ עַל הָאָרֶץ" – בבורות, שיחין ומערות.

- הברייתא מבררת, כיוון שבסופו של דבר "בכל עץ או על הארץ" ריבה את כל המקומות, מה לומדים מ"לפניך"? לומדים שזה בא לרבות עופות שהיו שלו ומרדו וקיננו בשדה. ומ"בדרך" – מלמד כדברי רב יהודה בשם רב שקן שנמצא בים, כשהים שטף עץ למשל, חייב בשילוח (שנאמר "הנותן בים דרך" שגם ים נקרא דרך); אבל קן ביד עוף שפורח באוויר פטור (כי ב"דרך נשר" לא נקרא סתם דרך, אלא דרך נשר).

- בני פפוניא שאלו מספר שאלות את רב מתנה:

- האם קן בראשו של אדם חייב בשילוח, שנאמר בנביא במספר מקומות "וְאֶדְמָה עַל רֹאשׁוֹ", סימן שגם על הראש היא עדיין נקראת אדמה, כי האדם עצמו שהוא אדמה, מחבר אותה לאדמה, ולכן הקן שעליו נחשב "על הארץ".
- עוד שאלו אותו, מנין רמזים בתורה לדמויות היסטוריות עתידיות:
 - משה מן התורה מנין? הוא ענה להם שנאמר: "בְּשָׁגֹם הוּא בָשָׂר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה" (בגימטריא "משה", ושנותיו 120 שנה).
 - המן מן התורה מנין? שנאמר: "הָמָן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ" שהמן נתלה על העץ.
 - אסתר מן התורה מנין? שנאמר: "וְאֶלְכִי הִסְתֵּר אֶסְתֵּר פָּנֶיהָ" רמז להסתר פנים בזמן אסתר.
 - מרדכי מן התורה מנין? שנאמר: "מֶרְדֳּכָי", ותרגומו: "מִירָא דְכִיא" כלומר, מרדכי הוא ראש לבשמים וראש לצדיקים ואנשי הכנסת הגדולה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
4. מתיתיהו ראה עורב שדוגר על הביצים שלו, הוא יכול לקיים שילוח הקן?

יוני הרדסאות ופטור עוף טמא

- שנינו במשנה שיוני הרדסאות פטורים משילוח כי הם גדלים בבית, רבי חייא ורבי שמעון הסבירו את השם יוני הרדסאות / הרדסאות: אחד שנה על שם הורדוס המלך שהחל בגידולו, ואחד שנה על שם מקומן.
 - רב כהנא העיד שראה שורות רבות באורך מיל, של היונים האלו שקראו "קירי קירי" (אדוני אדוני). יונה אחת קראה "קירי בירי" (אדוני הוא עבד, ברמז להורדוס שהיה עבד) – ועבדים שנשארו מעבדי הורדוס שחטוה. רב אשי אמר: אמר לי רבי חנינא שהיונים למדו לדבר באמצעות כשפים (במילין).
 - רבי יצחק אמר שפטור עוף טמא משילוח הקן נלמד ממה שנאמר "קן צפור", ועוף טהור בלבד נקרא סתם "ציפור", ועוף טמא לא נקרא סתם ציפור.
 - הגמרא מנסה להקשות על ההסבר, ומביאה סדרת פסוקים שבהם נזכר "ציפור כנף" כשברור שהכוונה גם לטמאים, ולכאורה "ציפור" כוללת גם עוף טמא, ו"כנף" בא לרבות חגבים.
אבל הגמרא דוחה את הראיות: כי המילה "ציפור" אולי עוסקת בעוף טהור בלבד, והמילה "כנף" כוללת גם עוף טמא וגם חגבים.
- והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.